

OMÓWIENIA

M.J. Peláez, P.Z. Moral, M.E. Gómez Rojo, M. del Carmen Amaya Galván, C.C. Rodrigues, *Una investigación sobre la historia de la Asociación Española de Derecho Marítimo*, Universidad de Málaga, Málaga–Madrid 2012, ss. 186

Publikacja ta, zawierająca zbiór studiów z wynikami badań nad historią i działalnością Hiszpańskiego Stowarzyszenia Prawa Morskiego, związana jest tematycznie i problemowo z trzema zrealizowanymi projektami badawczymi na zlecenie władz Andaluzji oraz Ministerstwa Nauki i Technologii Hiszpanii. Projekty te dotyczyły następujących zagadnień: „Jednolite prawo europejskie dotyczące umów morskich – podstawy historyczne oraz implikacje środowiskowe (ekologiczne) i ekonomiczne”, „Jednolita przestrzeń systemu informacji ontologicznej i tezaurusów o środkach dotyczących otoczenia (środowiska) ekoturystyki” oraz „Zawieranie wielojęzycznych umów turystycznych w formie elektronicznej jako pośredniczenie międzykulturowe – aspekty prawne, translatorskie i terminologiczne”.

Kolejne studia w tej publikacji, bogato udokumentowane źródłowo i opatrzone dodatkowym komentarzem w przypisach, dotyczą: zarysu historii Hiszpańskiego Stowarzyszenia Prawa Morskiego i jego działalności w dziedzinach: prawnej i ekonomicznej, związanej z reformowaniem i modyfikacją głównych, szczególnie ważnych dziedzin prawa morskiego Hiszpanii; badania popularyzowania, aktualizowania i komentowania tego prawa; regulowania sporów morskich na drodze postępowania arbitrażowego; współpracy z organami wymiaru sprawiedliwości i innymi instytucjami przy tworzeniu i zmianach regulacji prawnych związanych z prawem morskim i prawem portowym, a także w sprawach zagadnień prawnych Wysp Kanaryjskich.

Na sesjach plenarnych Hiszpańskiego Stowarzyszenia Prawa Morskiego analizowano m.in. zagadnienia implementacji i interpretacji konwencji międzynarodowych, prawa transportu i bezpieczeństwa morskiego, a także aktualne kwestie międzynarodowego prawa morskiego. Z kolei na I Kongresie Narodowym w Walencji w 2004 r. zajmowano się głównie problemami prawnymi i ekonomicznymi: portów morskich oraz transportu i bezpieczeństwa morskiego.

W dziejach najnowszych tego Stowarzyszenia działającego od 1949 r., przedstawionych w monografii, istotne miejsce zajmują zagadnienia tzw. ekoturystyki morskiej oraz szeroko rozwijana współpraca międzynarodowa w ramach ONZ i Międzynarodowej Organizacji Morskiej (IMO). Wśród sygnalizowanych nowych perspektyw i obszarów aktywności Stowarzyszenia w najbliższym czasie wymienia się m.in. ekoturystykę, w tym potrzebę odpowiedniego dostosowania regulacji prawnych z zakresu żeglugi morskiej.

W aneksie dołączonym do monografii zamieszczono m.in. Statut Stowarzyszenia, przyjęty na nadzwyczajnym zgromadzeniu 30.05.1985 r., oraz sylwetki i dorobek twórczy trzech byłych, nieżyjących już działaczy tego Stowarzyszenia: Fernanda Sáncheza Calero (1928–2011), Anibala Sánchesa Andrésa (1941–2006) i Iglesiasa Prady Juana Luisa (1941–2012).

Godny odnotowania jest kurtuazyjny gest, jaki uczynił Wydział Prawa Uniwersytetu Malagi, od wielu lat współpracujący także z członkami Komisji Prawa Morskiego PAN, publikującymi swe artykuły, recenzje i inne materiały na łamach wydawanych przez ten wydział specjalistycznych roczników m.in. z dziedziny prawa morskiego. W nocie odautorskiej zamieszczonej na s. 2 omawianej monografii jej hiszpańscy autorzy dedykują swoje dzieło, z okazji jubileuszu tej współpracy, m.in. autorom z Polski, w osobach profesorów: Jana Łopuskiego, Janusza Gilasa i autora tego omówienia.

Niejako suplementem do omawianej monografii jest artykuł jej współautorki Patricji Zambrana Moral, także wykonany w ramach wspomnianych wcześniej projektów badawczych, opublikowany na łamach „European Transport Law” 2011, vol. XLVI, no. 5 (s. 479–502). Dotyczy on podstaw historycznych oraz implikacji ekologicznych i ekonomicznych w jednolitym prawie europejskim dotyczącym umów morskich – jako propozycja badań. Jednocześnie ukazuje on stan i istotę problemu.

Leonard Łukaszuk

Tomasz Szubrycht, *Strategie doktryny morskie. Zarys problematyki*, Wydawnictwo J.P., Gdynia 2013, ss. 380

Monografia Tomasza Szubrychta jest pierwszą we współczesnej polskiej literaturze tak obszerną i kompleksową pracą poświęconą strategii i doktrynom morskim, w tym strategii i doktrynom sił morskich. Za punkt wyjścia w dziele przyjęto relacje między takimi pojęciami, jak polityka morska, interesy morskie a strategia morska i strategia sił morskich. Zdaniem Autora interesy morskie państwa determinują politykę morską, ta strategię morską, a na podstawie strategii formułowana jest doktryna morska i stawiane są zadania siłom morskim, z których tylko część to zadania *stricto* militarne, a większość to bez wątpienia zadania polityczne, gdyż to marynarka wojenna jest organem i najefektywniejszym środkiem państwa zdolnym do realizowania polityki na morzach.

Praca obejmuje pięć rozdziałów, w których Autor kolejno przedstawia teoretyczne i praktyczne wymiary strategii oraz doktryn, nowe wymiary strategii (w tym strategię w działalności biznesowej), teoretyczny wymiar strategii i doktryn sił mor-

skich, strategię sił morskich wybranych państw (Stanów Zjednoczonych, Rosji, Indii, Kanady i Australii) oraz metodologię i metodykę tworzenia strategii sił morskich. Dzieło odwołuje się do imponującego materiału źródłowego – poza klasykami myśli strategicznej również do dzieł mniej znanych autorów, także z pozaeuropejskiego kręgu kulturowego. Niewątpliwie dużą wartością są oryginalne przemyślenia i koncepcje Autora. Na szczególną uwagę z punktu widzenia prawników zajmujących się problematyką morską zasługują definicje polityki morskiej państwa, która zdaniem Autora obejmuje „całokształt zamierzonych działań władzy ustawodawczej i wykonawczej, podmiotów gospodarczych oraz społecznych zapewniających szeroko pojęte bezpieczeństwo morskie państwa. Musi ona stworzyć warunki umożliwiające efektywne wykorzystanie zarówno zasobów morza, jak i nadmorskiego położenia zgodnie z interesami politycznymi, militarnymi i społecznymi państwa, przy jednoczesnym zapewnieniu zrównoważonej ochrony środowiska morskiego” (s. 142). Autor słusznie zauważa, że efektywna polityka morska nie tylko odnosi się do gospodarki morskiej, ale obejmuje także problematykę bezpieczeństwa, kultury i świadomości społecznej. Strategia morska wynika natomiast z polityki państwa, „jest jedną ze strategii szczegółowych, pozwalającą zarówno na szczegółowe zdefiniowanie i doprecyzowanie celów określonych przez politykę morską, jak i określenie długofalowych metod ich realizacji dzięki skoordynowanemu użyciu posiadanych przez państwo środków” (s. 147).

Bez wątplenia książka zasługuje na uwagę nie tylko osób zainteresowanych problematyką sił morskich i ich użycia, morzem w ogóle, czy nawet strategią w biznesie, ale także, a może przede wszystkim, tych, którzy odpowiadają i realizują polską politykę morską. Samo zaś odwołanie do polskiej polityki morskiej i osób za nią odpowiadających nieodparcie budzi pytanie, na które odpowiedź zdaje się być mało optymistyczna: Czy współczesna Polska prowadzi spójną i konsekwentną politykę morską wymierzoną w realizację długofalowych celów strategicznych?

Dariusz R. Bugajski

United Nations Convention on the Law of the Sea at Thirty: Reflections, UN Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea, New York 2013

Omawiana publikacja została wydana w 2013 r. przez organ Narodów Zjednoczonych zajmujący się sprawami oceanicznymi i prawem morza (UN DOALOS) z okazji 30-lecia otwarcia do podpisu konwencji o prawie morza. Jest to interesujący dokument przypominający o pracy wielu wybitnych osób, dzięki którym wizja umowy – „konstytucji mórz i oceanów” ujrzała światło

dzienne. *Refleksje* opowiadają historię o tym, jak takie zamierzenie stało się rzeczywistością oraz ile pracy wymagało ono od zaangażowanych w nie interesariuszy. Autorzy osobistych wspomnień składających się na publikację odegrali ważną rolę nośnika wiedzy. Z jej kart płynie zatem zachęta skierowana do wszystkich zainteresowanych, żeby podążać ich drogą. Przesłanie jest jasne: pracując razem, można osiągnąć cel – „zdrowe oceany dla dobrobytu i zrównoważonego rozwoju ludzkości”.

W słowie wstępnym Ban Ki-moon, Sekretarz Generalny Narodów Zjednoczonych, podkreślił, że dzień 10.12.1982 r. można potraktować jak „kamień milowy multilateralizmu”. To właśnie wtedy, po latach drobiazgowych i żmudnych negocjacji, konwencja o prawie morza została wreszcie otwarta do podpisu. Sygnowało ją 119 państw, ustanawiając tym samym rekord. Sekretarz Generalny NZ zwrócił uwagę na trwający od 30 lat proces, przejawiający się w przewodniej roli prawa morza, ukierunkowujący społeczność międzynarodową na racjonalne rządzenie oceanami oraz jego zasobami, a także zintegrowane zarządzanie różnymi rodzajami działalności człowieka na morzu. Ban Ki-moon wyraził opinię o widocznym, dynamicznym rozwoju prawa morza w ramach elastycznej konwencji o prawie morza oraz powiązanych z nią instrumentów prawnych.

Pokojowe zarządzanie morzami i oceanami wymaga szerokiego, wspólnego zaangażowania. Konwencja o prawie morza ukierunkowała społeczność międzynarodową na pokojowe rozstrzygnięcie sporów, wprowadziła możliwość rozciągania zewnętrznych granic szelfu kontynentalnego oraz administrowania zasobami dna morskiego w obszarach położonych poza jurysdykcją państw. W ten sposób konwencja wciąż przyczynia się do zapewnienia pokoju i utrzymania bezpieczeństwa międzynarodowego oraz sprawiedliwego i zrównoważonego użytkowania środowiska morskiego.

Prymat i znaczenie „konstytucji mórz i oceanów” zostały ostatnio potwierdzone na Konferencji Narodów Zjednoczonych w sprawie zrównoważonego rozwoju, która odbyła się w Rio de Janeiro w czerwcu 2012 (Rio+20), 20 lat po Szczyście Ziemi. Podczas Konferencji Rio+20 podkreślono, że prawo morza wprowadziło ramy prawne dla ochrony i zrównoważonego użytkowania mórz i ich zasobów oraz ma fundamentalne znaczenie dla zapewnienia przeprowadzenia strategicznej „wizji integracji oceanu” w systemie Narodów Zjednoczonych.

Shunji Yanai, przewodniczący Międzynarodowego Trybunału Prawa Morza (ITLOS), podkreślił, że konwencja o prawie morza wprowadziła nowoczesny, kompleksowy i elastyczny system rozwiązywania sporów w celu zapewnienia właściwej interpretacji i efektywnego stosowania postanowień konwencji, służący utrzymaniu delikatnej równowagi przy wazeniu różnych interesów państw. Przewodniczący zwrócił uwagę, że na podstawie konwencji o prawie morza państwa mają prawo dokonania wyboru jurysdykcji: ITLOS, Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości, arbitrażu i arbitrażu specjalnego. Shunji Yanai odwołując się do jednego z orzeczeń Międzynarodowego Trybunału Prawa

Morza, zwrócił uwagę, że na podstawie konwencji o prawie morza powołano kilka organów: Komisję Granic Szelfu Kontynentalnego, Międzynarodową Organizację Dna Morskiego, ITLOS, których działalność powinna cechować komplementarność w celu zapewnienia spójności i efektywnej implementacji oraz wykonywania konwencji.

Z kolei Allotey Odunton, Sekretarz Generalny Międzynarodowej Organizacji Dna Morskiego, stwierdził, że podczas III Konferencji Prawa Morza rozwiązano wiele politycznych spraw dotyczących zasobów morskich, m.in. kwestie: własności zasobów położonych poza jurysdykcją państw (wspólne dziedzictwo ludzkości), uczestnictwa członków społeczności międzynarodowej w eksploatacji zasobów morskich na zasadach słuszności (przedsiębiorstwo), zasad administrowania zasobami morskimi (Międzynarodowa Organizacja Dna Morskiego), wymagań w zakresie ochrony i zachowania środowiska morskiego oraz metod rozstrzygnięcia sporów międzynarodowych.

Galo Carrera, Przewodniczący Komisji Granic Szelfu Kontynentalnego, stwierdził, że w idealnym świecie nie istnieją żadne spory: ani spory morskie, ani spory dotyczące interpretacji konwencji o prawie morza, natomiast w świecie realnym Komisja Granic Szelfu Kontynentalnego jest świadkiem wielu ważnych problemów stanowiących wyzwania, z którymi musi się zmierzyć. Galo Carrera zwrócił ponadto uwagę, że 30-lecie otwarcia konwencji do podpisu jest dobrą okazją do przypomnienia roli, jaką odegrał ambasador Malty Arvid Pardo, i jego wizji, którą przedstawił 1.11.1967 r. przed Zgromadzeniem Ogólnym NZ. Arvid Pardo stwierdził, że proces tworzenia konwencji o prawie morza stanowi „unikalną możliwość ustanowienia solidnych fundamentów pokojowej i dostatniej przyszłości wszystkich narodów”.

W omawianej publikacji zawarte są wspomnienia oraz opinie przedstawicieli z 37 państw, wybitnych osób uczestniczących i związanych z pracami III Konferencji Prawa Morza. Polskę reprezentował wówczas profesor Janusz Symonides, który w *Refleksjach* wyraził pogląd, że III Konferencja Prawa Morza Narodów Zjednoczonych była wyjątkowa z wielu względów, w tym m.in. dlatego że Komisja Prawa Międzynarodowego nie przygotowała wcześniej projektu konwencji, co wiązało się z rozpoczęciem negocjacji na tejże Konferencji bez chociażby wstępnie sformułowanych artykułów umowy. Stanowiło to znaczące odchylenie od ogólnej praktyki. Inna ciekawa kwestia dotyczyła zasad głosowania. Nowością było przyjęcie zasady konsensusu, co doprowadziło w efekcie do stosowania tzw. rozwiązań pakietowych, polegających na równoważeniu sprzecznych interesów. Profesor zwrócił też uwagę, że podczas III Konferencji Prawa Morza doszło do interesującego układu sił i grup interesu. Oprócz grup regionalnych, charakterystycznych dla systemu NZ, oraz grupy 77 (kraje rozwijające się) funkcjonowały dwie inne grupy, które były mocno „zakorzenione” na konferencji: grupa państw o niekorzystnym położeniu (grupa 54) i grupa „terytorialistów”, czyli państw nadbrzeżnych występujących z roszczeniami do rozciąg-

nięcia do 200 mil szerokości morza terytorialnego. Warto pamiętać, że Polska aktywnie uczestniczyła w pracach grupy państw o niekorzystnym położeniu.

Refleksje stanowią osobisty hołd dla negocjacji, które miały miejsce w ubiegłym wieku, a które doprowadziły do przyjęcia Konwencji Narodów Zjednoczonych o prawie morza. Przywołują one ducha konsensusu obecnego na III Konferencji Prawa Morza i traktują o znaczeniu konwencji 30 lat później.

Dorota Pyć

Leksykon prawa morskiego. 100 podstawowych pojęć, red. D. Pyć, I. Zużewicz-Wiewiórowska, C.H. Beck, Warszawa 2013, ss. 677

Ukazała się przydatna praca zbiorowa pod redakcją prof. Doroty Pyć i dr Iwoiny Zużewicz-Wiewiórowskiej, która może mieć duże znaczenie dla popularyzacji prawa morskiego. W tym starannie wydany tomie zawarto 100 haseł dotyczących różnych aspektów prawa morskiego i prawa morza. Forma ujęcia materii w znacznym stopniu zdeterminowana jest serią wydawniczą Wydawnictwa C.H. Beck. Naturalnie w takim opracowaniu zawsze dyskusyjny może być dobór haseł. Interesujące jest położenie nacisku na wpływ elektronizacji na współczesny obrót morski. Wątpliwe jest natomiast wprowadzenie niektórych haseł, jak np. autostrady morskie, klaster morski czy wędkarstwo morskie. Zapewne w prawie morskim znalazłoby się wiele bardziej charakterystycznych dla tej dziedziny prawa problemów. Niewątpliwie ten leksykon jest najobszerniejszym opracowaniem tego typu w polskiej literaturze prawniczej. Omawiany tom stanowi interesujące kompendium wiedzy z prawa morskiego i na pewno znajdzie licznych czytelników.

Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Administracji i Biznesu im. E. Kwiatkowskiego, Zeszyt 19, Prawo 3, Gdynia 2012, ss.168

Wyjątkowo prezentujemy tom czasopisma, a nie książkę, ale jest on w całości poświęcony prawu morskiemu. W omawianym zeszycie opublikowano osiem prac dotyczących m.in. historii polskiego prawa morskiego, a zwłaszcza różnych aspektów przygotowywanego nowego kodeksu morskiego.